

ОСОБЛИВОСТІ ВПОРЯДКУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

За умов економічної, політичної та соціальної нестабільності в Україні питання впорядкування національного господарства потребує першочергового розгляду. Світовий досвід розвитку національних систем привідних країн світу, зокрема Німеччини, приводить до висновку про необхідність дослідження феномену економічного порядку, як базису та визначального чинника стратегічного розвитку національного господарства будь-якої держави, у тому числі й української, в сучасних глобальних умовах.

Сучасне національне господарство України вимагає формування механізму упорядкування, що дозволив би досягти оптимального економічного порядку. З погляду розуміння сутності економічного порядку як сукупності реальних форм і механізмів взаємодії економічних суб'єктів, які реалізуються в певних правилах, нормах господарювання й формуються за допомогою господарського механізму й інституційної структури, державне регулювання економіки є основою творчим базисом для національного господарства України.

На сьогоднішній день у світі з понад 200 країн з упорядкуванням ринкового типу, близько 30 можна віднести до країн із соціально-орієнтованою ринковою економікою (СОРЕ) [1, с.202]. Визнаючи факт ринкової орієнтації розвитку сучасної України, слід зазначити, що існуючий економічний порядок повинен бути конкурентним й погодженим із державними інституціями.

Нажаль, в Україні існує підпорядкованість державної політики приватним інтересам, суперечливим цілям соціально-економічного розвитку [4, с.131]. В національному господарстві достатньо поширені негативні форми адаптації різних груп населення до існуючих умов, які найбільше яскраво проявляють себе в такому явищі як тіньова економіка. За оцінками Держкомстату України тіньова економіка в Україні охоплює близько 25% ВВП, за даними податкових органів - 40%, а за експертними оцінками українських економістів - до 60% ВВП. Припустимий рівень частки тіньової економіки у ВВП за критерієм загрози національної безпеки не повинен перевищувати 10-30%, а за критерієм відносного добробуту економіки - 5 - 10% [1, с.267].

Негативний вплив нелегального бізнесу на економіку виражається в зниженні продуктивності, скороченні інвестицій, уповільненні технічного прогресу, низької ефективності податкового й іншого напрямків макроекономічної політики [2, с.17]. Таким чином, надмірна тіньова активність консервує нестабільний стан української економіки.

Для оцінки й виявлення існуючих соціально-економічних проблем та визначення перспектив розвитку країни на шляху до упорядкування соціально орієнтованого національного господарства необхідно провести аналіз за наступними критеріями: показниками добробуту, макропропорційності, нерівності в доходах та якісними характеристиками соціальної орієнтації.

До основних проблем, що спричиняють низький рівень добробуту українських громадян, відносяться: незадовільна структура виробництва, у недостатній мері орієнтована на потреби споживання; якість, що погіршується, і доступність, що знижується, суспільних благ (освіти, охорони здоров'я); недостатня забезпеченість житлом і житлово-комунальними послугами та низький рівень доходів більшості населення.

За оцінками Всесвітнього банку показник нерівності доходів в Україні становив 23,3 рази - ці дані підтверджують високу диференціацію, оскільки граничним вважається показник рівний 8 [3].

Крім загального показника нерівності - нерівності в доходах - є показник нерівності в оплаті праці, на яку доводиться близько 2/3 від всіх доходів українських громадян. Середня заробітна плата в українській промисловості в 5-7 разів нижче допомоги по безробіттю, виплачуваного в країнах СОРЕ, а на один долар США український середньостатистичний працівник виробляє в 3 рази більше кінцевої продукції, чим аналогічний працівник в Америці [4, с.112].

Про низький ступінь соціальної орієнтації української економіки свідчить і показник національного доходу на душу населення, розрахований згідно з методологією Світового банку. Так згідно з класифікацією 2012 року Україна хоча і відноситься до країн із середнім рівнем доходу на душу населення, проте знаходиться на 122 місці з 195 країн світу [3].

Варто зазначити, що у світовому економічному просторі Україна міцно зайняла нішу прикордонних, сировинних економік: країна практично не виробляє готову продукцію, конкурентну на внутрішньому і зовнішньому ринках. Тому життєздатність національного господарства повністю залежить від обсягів зовнішнього кредитування, зовнішньоекономічної кон'юнктури, податкової мобілізації та рівня соціальних виплат. У силу цього уряд змушений в ручному режимі забезпечувати своєчасну наповнюваність державного бюджету з метою забезпечення соціальної платоспроможності держави [1, с.76].

Регулювання національного господарства здійснюється адміністративними заходами, а уряд, намагаючись зберегти соціальний і кон'юнктурний баланс, фактично заморожує реформу ринкової інфраструктури. Як наслідок, в Україні не відбулося чіткого розмежування між економічним інтересом приватного капіталу, бюрократичної природою держави і суспільними інтересами.

Таким чином, із усього різноманіття оцінок ефективності сучасного упорядкування національного господарства, можна виділити кілька базових характеристик:

- невизначеність у ціннісних орієнтирах, світоглядних установах і мотиваціях розвитку суспільства;
- недосконалість і суперечливість законодавчо-правової бази, як наслідок, невизначеність правил прийняття господарських рішень;
- прояв негативних форм адаптації різних груп населення до умов господарювання та падіння життєвого рівня основної маси населення країни;
- погіршення фінансового, економічного й політичного положення української держави в загальносвітовій системі господарювання.

Враховуючи всі зазначені проблемні аспекти функціонування національного господарства, терміново необхідним є проведення структурних трансформацій в Україні і перехід на нову платформу соціально-орієнтованого упорядкування господарства. Такі трансформації можливі лише за умови активної політики з боку держави, основними передумовами якої можуть виступати: об'єктивні умови розвитку світового господарства в напрямку гуманізації й індивідуалізації праці; прагнення до упорядкування, яке має забезпечити ефективне господарювання; національні традиції, відповідно до яких українське суспільство тяжіє до високої соціальної організованості; необхідність забезпечення економічної й соціальної безпеки.

Сьогодні в Україні необхідно створення налагодженої багатоступеневої системи упорядкування народного господарства, яка б розглядала економічну систему в єдності взаємозалежних її сторін на народногосподарському, галузевому рівнях і на рівні підприємства. За таких умов основними функціями української держави щодо забезпечення соціально-орієнтованого економічного розвитку вітчизняного господарства мають стати:

- забезпечення й підтримка конкурентного середовища ринку (за рахунок посилення контролю за умов дотримання відповідного законодавства; за рахунок створення режиму конкуренції при організації закупівель для державних потреб і при наданні державної допомоги; за рахунок забезпечення рівних умов для реалізації підприємницьких альтернатив; за рахунок забезпечення стабільності й захисту прав власності);

- стимулювання розвитку суспільних інститутів, що формують відносини соціального партнерства й досягнення соціального миру (за рахунок надання активної й системної підтримки інститутам цивільного суспільства; сприяння посиленню профспілкового руху; активізації співробітництва держави з неурядовими організаціями на принципах субсидування, солідарності, децентралізації й соціальній відповідальності);

- здійснення основних соціальних зобов'язань, що включають поряд із соціальною допомогою й соціальний перерозподіл (за рахунок вирівнювання соціального податкового навантаження між працівниками й роботодавцями; за рахунок впровадження принципу адресної соціальної допомоги й закріплення критеріїв її надання);

- сприяння інноваційному розвитку виробництва, науково-технічному прогресу й у цілому модернізації економіки (за рахунок індикативного планування, реалізацію галузевих національних програм, активної державної інвестиційної політики і технологічної перебудови промисловості на основі розвитку ресурсозберігаючих технологій).

Зазначенні відповідні інструменти державного регулювання відповідають законодавчо реалізованим державою заходам з підтримки конкурентного середовища ринку, проте залишається невирішеною проблема жорсткості контролю за дотриманням відповідних правових норм.

Сформоване вітчизняне господарство можна охарактеризувати як псевдоринкове, оскільки воно сьогодні функціонує за законами, що відрізняється від законів нормальної ринкової економіки та нагально потребує

впорядкування. Насамперед впорядкування державними інституціями, як запоруки дієвості, зі збереженням соціальної орієнтації на шляху до майбутнього заможного та розвинутого національного господарства України.

Література:

1. Горник В.Г. Державна політика забезпечення конкурентоспроможності національної економіки: умови, важелі та механізми : монографія / В. Г. Горник. - Донецьк : Юго-Восток, 2011. - 400 с.

2. Кирилюк.Є.М. Еволюція національних економічних систем в умовах постіндустріальної трансформації та глобалізації // Формування ринкових відносин в Україні, 2011, №7-8, С.12 - 19.

3. Рейтинг стран и территорий по размеру валового национального дохода на душу населения. - Режим доступа: <http://www.worldbank.org/>.

4. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: монографія / О. І. Амоша, С. С. Аптекарь та ін. - ІЕП НАН України, ТНЕУ МОНМС України. - Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2011. - 848 с.